

Sicole

Li noyaedje [négation]

Li walon a èn adviebe di noyaedje a pàrt. I n' rishonne nén li ci do francès (*pas*), ni å ci do picård (*pos*), ni å ci do gâmès et do tchampnwès (*mi*). C' est « ni...nén » (= nu...nin). On pôreut croere ki c' est come li neyerlandès « *niet* » u l' almand « *nicht* ».

Rifondou	Bive (Francard)	Ambli-Yon (Léonard)
ele ni va nén a messe	ile nu va nin a messe	èle ni va nin à messe
dji n' so nén si biesse ki ça	dju n' su nin si biesse ku ça	dji n' su nin si biesse qui ça
i n' fât nén dire âmen a tot	i n' fât nin dîre âmèn a tout	i n' faut nin dîre âmèn à tot
nos / dji n' nos alans nén margayî po des cawes di cerêjhe	dju n' vons nin nous margayî pou dès keûs d' cêrêje	nos n' alans nin nos margayî po dès cawes di cêrêje

A Bietris (*Bertrès*) : èle **nè** va **ni** a messe / djè **n'** sè **ni** si biesse kè ça...

A Bouyon : i n' è co **pâs** vnu.

Avou ene cwantité nén contåve [*non quantifiable*], c' est « n'...pont » (« gn...pont » avou « i gn a »)

Rifondou	Bive (Francard)	Ambli-Yon (Léonard)
dji n' a pont d' sé	dju n'ê pont d' sé	dji n'a pont d' sè
å cir, i gn a pont d' bire	å cièl, i gn è pont d' bîre	au cièl, i- gn -a pont d' bîre

A Lidje : dji **n'** a **nin** do sé / å cîr, i **n'** a **nin** dèl bire.

Si on s' arestêye di fé ene sacwè k' on fjheut dvant, c' est « ni...pus »

Rifondou	Bive (Léonard)	Oufalijhe (Francard)
i n' vént pus âs scoles di walon	i n' vint pus aus scoles du walon	i n' vint pus âs scoles di walon
i n' aveut pus ploû dispu des moes	i n' avot pus plû dupwîs dès mwès	i n' aveût pus ploû dispo y dès meûs

Avou ene cwantité nén contåve, c' est « ni...pupont ». E l' Ârdene nonrece (Bive, Libin) « ni...puch » (« gn...pupont » / « gn...puch » avou « i gn a »)

Rifondou	Bive (Francard)	Ambli-Yon (Léonard)
dji n' a pupont d' sé / dji n' a puch di sé	dju n'ê pupont d' sé / dju n'ê puch du sé	dji n'a pupont d' sè
cwand gn a pupont , gn a co / cwand i gn a puch , i gn a co	cand i gn è puch , i gn è co / cand gn è pupont , gn è co	quand i gn a pupont , gn a co

a Lidje : dji **n'** a **pus** do sé

Eciclopedeye

Li rebek (rèbèk) (Willy Marchal)

C' est èn instrumint d' muzike às coides sicrepêyes k' on djouwéve voltî e l' Moyinådje.

I pout awè ene, deus u troes coides.

I s' djowe avou èn airçon [archet] come on violon. Mins on l' pout tni a l' evier.

Dins l' lutreya – po ene vierlete, metans – on prind do bwès d' cok (di l' ayåbe [érable]), et sovint onk so 100 k' a des waches dins s' bwès a cåze d' on tchampion microscopike [érable ondulé].

Po fé on rebek, dj' a prins do bwès d' djaeyî. Dj' a cmincî avou on bwès ki pezéve 2,3 kilos. Ey on côp fini, l' instrumint va pezer 170 grames. Fât nén dmander s' i fât screper et greter li bwès po fé ene caisse avou des pareuzes di 3 milimetes.

Djouwaedje a môde di violon

A l' evier

Muzuraedje del pareuze

Dji va wårder les vatches

Djudi passé, nos aléns wårder les vatches come on fjheut divins l' tins. Mi popa, Albert et mi, nos tchesséns les vatches e l' waide [prairie]. Çou k' nos ndè veyéns po les fé dmani e pré ! Ca ele n' avént nén l' air d' aveur fwin. One brokéve cial, l' ôte biskéve di l' ôte costé. Nole ni s' ateléve po magnî l' waide.

Mins m' popa, on pô pus malén, emantcha on ptit bayaedje [clôture] des deus costés del voye, po-z esse cwite di tant cori. Mågré çoula, ele ni nos leyént nén ene munute trankiles, ca d' on côp d' coine, ele râyént les deus troes pås [piquets].

Come cwatre eures sounént a l' ôrlodje di l' eglijhe, nos les rintréns a l' eclôs. A poenne î estént ele k' elle ataként a braire [crier] et ele si sayént a spiylî l' bayaedje. Al fén, nos ndè raléns po boere li café.

tecse d' èn efant di Stoumont, André Legrand, pol « walon e scole » parexhou e 1938, rimetou dins on live so les scoles did dinltins do Muzêye Arthur Masson a Tregne, trové pa René Lamouline.

Sicrijheu e walon

Jean Hamblenne

Jean Hamblenne, c' est on scrijheu e walon eyet èn eplaideu di tecses rilidjeus crustins e walon.

Il a vnou å monde li 8 d' awousse 1953.

Di s' mestî, il esteut mwaisse di scole, eyet prof di teyolodjeye, mins come « boute-po-rén » [*bénévole*].

Po cmincî, i rtrouva les ratournaedjes e walon di l' Evandjîle sint Mâr et des sâmes, fwait pa on moenne di l' abeye di Rotchfoirt. Adonpwis, e 2016, il enonda on pordjet di ratournaedje e walon di tot l' Novea Testamint. Li live (16 oteurs) a rexhou e moes d' mâss.

Si prumî live, nén rlidjeus, c' est :

L' istwere do monde racontêye pa les biesses

Divant-z-ouve [Avant-propos]

Les biesses si melnut a raconter l' istwere do monde. Pocwè nén ? Bén sovint, il ont yeu leu role dins l' vicaedje di nos tayons.

Ele n' el racontnut nén todi come nozôtes. Mins schoûtans les tolminme. C' est des côps pus plaijhant k' dins les lives di scole.

Et des côps, ele mi shonnèt minme pus sûtêyes ki les djins, et nos dner des lçons k' on freut Bén d' shure po n' nén esse ossu... biesses. A vozôtes di câzer, les biesses. Mi, dji n' di pus rén.

Lisse des biesses ki racontèt : li sierpint d' Adan ey Eve, li colon ki Noyé (li pâtriyâtche) a-st evoyî vey s' i gn aveut nén moyén di raboirder so tere, li tchvå d' Trwè, les liyons do profete Daniel, les oyes do Capitole, li cok do r'noymint d' sint Pire, li singlé del deyesse Årdwene, li leu d' sint Rmâke, li cîer a sint Houbert, li tchvå Bayåd, li pexhon å rond d' ôr di l' Abeye d' Ôrvå, li vatche del guere del vatche (1275-1278), li tchén sint Rok et l' ci Lazâre ki s' rescontrèt e Paradis, li tchvå da Hinri IV di France, li coirbå d' Lafontinne, li papigây da Djôzef II d' Otriche, li liyon d' Waterlô, li bâdet k' a divnou pondeu, les pidjons del guere di catoize, les mousse-e-stron (schaerbotes) di l' ivier-poye, les tchets après l' moirt do dierin farawon, li cok walon (1998)

*5 uros et 2,50 po l' evoyî, sol conte do scrijheu BE49 8002 0259 3571 ;
Racsegnes : jeanhamblenne@ymail.com*

Tchanson

I fât deus castagnetes

I. Cwand Pedro ariva d' Seveye / Avou s' pitite moustatche, c' esteut l' pus bea / Fjhant do ravadje dins l' cour des feyes / Ele si sintént (?) come ça / A cåze do truk k' il a / Rapoirté did par la. / I lzî djouwéve di si instrumint d' ene air si doûs / Avou ene pwaire di castagnete, mins on bea djoû :

Rifrin 1. Il a stî piede / Ene di ses castagnetes / Eyu çk' i l' a stî mete ? / I rnaxhe pa tocosté. / Il a stî piede / Ene di ses castagnetes / C' est ptete el tchet Babete / L' ôte djoû ki lyi a scroté.

II. I pinséve bén k' i li rtrouvreut / Ou k' avou ene tote seule, il è vudreut / E fond d' lu-minme, il esperéve / Ki dins les feyes, i gn a pont ki s' aporçuvreut...

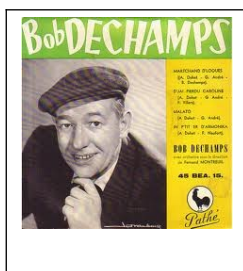
Rifrin 2. ...k' il a stî piede / Ene di ses castagnetes / I n' sâreut pus you s' mete / si toit k' i sreut levé / E dijhant ptete bén / K' c' est emacralé / Dji m' è va rtourner ; / Fårè-z î raler / Olé

III. On a veu pa les rdits (?) des feyes / Tolmonde a bén seu k' i l' avut pierdou. / Avou s' castagnete dispwairieye / On a bén veu k' Piedro, / Po djouwer des duwos, / c' n' esteut pus k' on zero. / On a bea lyi fé del muzike, gn a rén a fé / Stampé, ashît oubén coûtchî, gn a nén moyén.

Rifrin 3 : Il a stî piede / Ene di ses castagnetes / Et l' ôte ki dmeure mouwete / C' est come s' i nd avut pus. / Il a stî piede / Ene di ses castagnetes / Il è vout a Babete / K' a on tchet si golafe.

IV. L' prumî côp k' il a asprové / Po vir s' i poleut co télcô djouwer / Il a compris k' il esteut yeu / Pask' avou ene, ça n' fwait pont d' brut, il è fât deus.

Rifrin 3 : Il a stî piede / Ene di ses castagnetes / Dispu, i court buzete / lu ki djouwéve si bén / Et asteure, il est / vraiymint raplapla / i direut fé ça / c' est ragada (?) / Ada !

Cåzaedje et muzike : ? tchantaedje : Bob Dechamps;
Plake l° 5 des succès da Bob Dechamps
« Tén, vla Bob », tchanson l° 3.